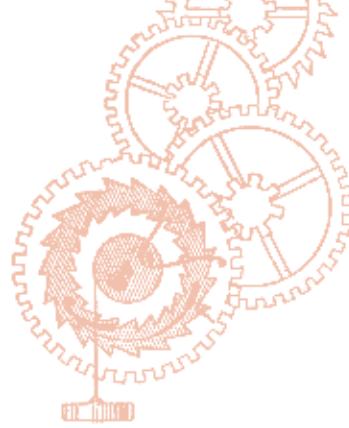

Awarei izarrak lapurtu zizkieten

NAGORE
IRAZUSTABARRENA
URANGA

Tijarafe (Kanariar Uharteak), XIV. mendearen erdialdea. Lehen monje katolikoak La Palma uharteko inguru horretara iritsi zirenean, ikusi zuten awarek, bertako aborigenek, Eguzkia, Ilargia eta izarrak gurtzen zituztela.

Eta azken urteetan Tijarafen egindako kanpaina arkeologikoez hori berretsi dute. Bertako udalak eta Cultania enpresak antolatutako *Occidente* proiektuaren baitan, uda honetan Tijarafeko III. Campus Arkeologikoa egin dute, eta 30 aztarnategi inguru identifikatu dituzte. “Dentsitate handiko okupazio aborigena adierazten du horrek”, Javier Soler arkeologoaren hitzetan. Guztira, ehundik gora aztarnategi erregistratu dituzte. Paraje hartako sakan eta kobazulo ugarietako batzuk hildakoak ehorzteko eta izarren gurtzarako erabiltzen zituztela baieztatu dute, eta beste batzuk, horretarako egokiagoak zirenak, bizitoki modura. “Unitate domestiko zabalak osatzen zituzten, ingurua ekonomikoki ustiatzen zutenak, eta paisaiatz sinbolikoki jabetzen zirenak”.

Baina gaztelarrak iritsi zirenean, sinbolikoki nahiz ekonomikoki jabetu ziren inguru haietaz. Monje katolikoaren ondoren, XV. mendean, konkista militarra iritsi zen, eta horrekin batera ebanjelizazio behartua. “Indigenen praktikak debekatu zituzten, uharteetako kosmogonia baztertu zuten eta ezagutza modu pro-

Tijarafeko campus arkeologikoan uda honetan ikertutako kobazuloetako bat.

pioak desegin zituzten, berriak barnerratu zituzten”, dio Miguel A. Martín González historialari eta La Palma uharteko Historiaurreari buruzko *Iruene* aldizkari-ko sortzaile eta zuzendariak. “Kristautze prozesua nahiko azkarra izan zen, akulturazio basatiari eta sinkretismoari esker”. Izan ere, awaren sinesmenak ez zituzten besterik gabe suntsitu, teologia katolikoaren arabera interpretatu zituzten. “Bertakoen diskurtsoa ezagutu eta estrategikoki manipulatu zuten, besteak beste, irudien gurtza eredu dogmatiko modura inposatuta”. Esaterako, XVI. mendea hasi berrian, Kandelarioko Ama Birjinaren irudi bat eraman zuten Tijarafera, Pino Araujo sakanako koba-

zulo batean sartu zuten, ordurarte awarek erabilitakoa, eta “Ama Birjinaren kobazuloa” esango zioten handik aurrera.

Gaur egun, Kandelario egun inguruan, otsailaren 2an, Tijarafeko Kandelario elizatik Canopus izarra La Pileta eta Guanche haitzen artetik agertzen dela ikus daiteke. Bi haitz horietan labarretako grabatuak, kanalak eta bestelako arrastoak aurkitu dituzte, awarentzat toki sakratuak ziren seinale. Katolikoak bereganatu baino lehen, haientzat Canopus izarrak euri garaia iragartzen zuen.

Eta, gaur egun, urriaren 12an, Kanariar Uharteetan nahiz Amerikan egindako suntsipen kulturala ospatzen dute oraindik batzuek. ●

Emakume mochica nabarmen bat

Peru iparraldeko kostaldean, Pañamarca aztarnategian, mochica kulturako (K.a. 330- K.o. 800) tronu areto bat aurkitu berri dute. Arkitektura ikusgarriagatik, iruditeria erlijioso zabalagatik eta xehe-tasunez betetako hormairudi koloretsuengatik ezaguna da kultura hori.

Aurkitutako aretoak ezaugarri horiek berresten ditu, baina ezohiko elementu bat erantsi du: alboko irudian ikus

daitekeenez, tronu horretan emakume bat esertzen zen. Adituek ez dakite emakume apaiz bat zen, erregina ala jainkosa zen, baina komunitate horretan toki nabarmena zuela garbi adierazten dute irudiek. Columbiako unibertsitateko Arte Historia katedradun Lisa Treverren esanetan, aurkikuntza hau “kultura mochicaren genero rolez uste genuena aldatzen ari da”. ●

LISA TREVER / CILUMBIAKO UNIBERTSITATEA

GUILLERMO PUZUELO / TIJARAFEKO CAMPUS ARKEOLÓGICOA